

כיבוש ארץ ישראל

1. רמב"ם תרומות א, ב
ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל וזהו הנקרא כיבוש רבים, אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם אינו נקרא א"י כדי שינהגו בו כל המצות, ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל א"י לשבטים אף על פי שלא נכבשה כדי שלא יהיה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבוש חלקו.
2. רמב"ם הלכות מלכים פרק ה הלכה א':
אין המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצוה, ואי זו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, ואחר כך נלחם במלחמת הרשות והיא המלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו.
3. רש"י תחילת סנהדרין ד"ה במלחמת רשות:
כל מלחמה קרי לה רשות לבד ממלחמת יהושע שהיתה לכבוש את ארץ ישראל
רש"י עירובין יז, א:
סתם מלחמת רשות ממלחמת יהושע ואילך שהיא היתה מלחמת מצוה.
4. רש"י מסעי לג, נג:
והורשתם את הארץ - והורשתם אותה מיושביה ואז וישבתם בה, תוכלו להתקיים בה, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה:
5. רמב"ן במדבר פרק לג פסוק נג
והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה - על דעתי זו מצות עשה היא, יצוה אותם שישבו בארץ ויירשו אותה כי הוא נתנה להם, ולא ימאסו בנחלת ה'. ואלו יעלה על דעתם ללכת ולכבוש ארץ שנער או ארץ אשור וזולתן ולהתישב שם, יעברו על מצות ה'. ומה שהפליגו רבותינו (כתובות קי ב) במצות הישיבה בארץ ישראל ושאסור לצאת ממנה, וידונו כמורדת האשה שאינה רוצה לעלות עם בעלה לארץ ישראל, וכן האיש, בכאן נצטוונו במצוה הזו, כי הכתוב הזה היא מצות עשה. ויחזיר המצוה הזו במקומות רבים, באו ורשו את הארץ (דברים א ח). אבל רש"י פירש, והורשתם את הארץ, והורשתם אותה מיושביה, אז וישבתם בה, תוכלו להתקיים בה, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה, ומה שפירשנו הוא העיקר:
6. רמב"ן בהוספות לספר המצות מ"ע ד', מצות ששכח הרמב"ם:
מצוה רביעית שנצטוונו לרשת הארץ אשר נתן האל יתברך ויתעלה לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב ולא נעזבה ביד זולתנו מן האומות או לשממה. והוא אמרו להם (מסעי לג ורמב"ן שם) והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה והתנחלתם את הארץ. ...וזו היא שהחכמים קורין אותה (סוטה פ"ח מ"ו) מלחמת מצוה. וכך אמרו בגמר סוטה (מד ב) אמר רב יהודה מלחמת יהושע לכבוש דברי הכל חובה מלחמת דוד להרווחה דברי הכל רשות. ולשון ספרי (שופט' יז יד) וירשתה וישבת בה בזכות שתירש תשב. ואל תשתבש ותאמר כי המצוה הזאת היא המצוה במלחמת שבע' עממים שנצטוו לאבדם שנ' (ס"פ שופט') החרם תחרימם. אין הדבר כן. שאנו נצטוונו להרוג האומות ההם בהלחמם עמנו ואם רצו להשלים נשלים עמהם ונעזבם בתנאים ידועים אבל הארץ לא נניח אותה בידם ולא ביד זולתם מן האומות בדור מן הדורות. וכן אם ברחו האומות ההם מפנינו והלכו להם, כמאמרם (דב"ר שופט') הגרגשי פנה והלך לו, ונתן להם הקב"ה ארץ טובה כארצם זו אפריקי, נצטוונו אנחנו לבוא בארץ ולכבוש המדינות ולהושיב בה שבטינו. ...ואומר אני כי המצוה שהחכמים מפליגין בה והיא דירת ארץ ישראל עד שאמרו (ת"כ בהר פ"ה ה"ד וכע"ז כתובו' קי ב, וש"נ, מלכים ספ"ה) שכל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד עבודה זרה שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת י"י לאמר לך עבוד אלהים אחרים וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה הכל הוא ממצות עשה הזה שנצטוונו לרשת הארץ ולשבת בה. אם כן היא מצות עשה לדורות מתחייב כל יחיד ממנו ואפילו בזמן גלות כידוע בתלמוד במקומות הרבה....
7. ספר המצוות לרמב"ם שורש ד השרש הרביעי:
שאיין ראוי למנות הציוויים הכוללים התורה כולה. הנה יבואו בתורה צוויין ואזהרות אינן בדבר רמז אבל יכללו המצוות כולם כאילו יאמר עשה כל מה שצויתך לעשות והזהר מכל מה שהזהרתך ממנו או לא תעבור דבר ממה שצויתך בו. ואין פנים למנות הצוויים הזה מצוה בפני עצמה. שהוא לא יצוה לעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות עשה ולא יזהיר מעשות מעשה מיוחד שיהיה מצות לא תעשה,

וזה כאמרו (משפטי' כג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. וכאמרו (קדושים יט) את חקותי תשמורו, ואת משפטי תעשו (אח"מ יח) ושמרתם את משמרותי (ס"פ אח"מ) ורבים כאלה.

8. חוות בנימין, הרב ישראלי בנספח ב' עמוד קה:

אך מצות כיבוש, שראש המדברים בזה הוא הרמב"ן, והוא שדיבר בהרחבה שמצוה זו קיימת בכל הדוקות ומחייבת כל יחיד, אינה מצות כיבוש מלחמה אלא מצות התנחלות והאחזות בארץ, כפי שביארתי בספר ארץ חמדה. שכן הרי אין לדבר על חובת היחיד לכבוש בדרך מלחמה.

9. רמב"ן פרשת חוקת במדבר פרק כא פסוק כא

וישלח ישראל מלאכים אל סיחון וגו', אעברה בארץ - אף על פי שלא נצטוו לשלוח להם לשלום פתחו להם בשלום, לשון רש"י. ועוד אבאר בע"ה במקומו (דברים כ י) כי בכל האומות נצטוו לפתוח להם לשלום, חוץ מעמון ומואב. אבל באמת מה שאמר לו "אעברה בארץ" זה היה משה עושה מעצמו דרך פיוס, כי ארץ סיחון ועוג ירושתם של ישראל היתה כי לאמורי היא, והיה מן הדין שאם יענו שלום ופתחו להם שיהיה כל העם הנמצא בה להם למס ועבדום. אבל משה היה יודע כי ישראל עתה לא יכבשו כל עשרה עממים, והיה חפץ שיהיה כל כבושם מעבר לירדן והלאה, שיהיה מושבם יחד, ושהיא הארץ הטובה אשר היא זבת חלב ודבש, הלא תראה שאם לא בקשוהו ממנו בני גד ובני ראובן לא היה מניח שם אדם אלא שתהיה לחרבה.

10. רמב"ן במדבר פרק לא פסוק כג:

וזהיר אותם עתה בהגעלת כלי מדין מאיסורי הגוים, ולא אמר להם זה מתחלה בכלי סיחון ועוג שלקחו גם שללם, כמו שאמר (דברים ב לה) רק הבהמה בזזו לנו ושלל הערים אשר לכדנו. והטעם, כי סיחון ועוג מלכי האמורי הם וארצם מנחלת ישראל היא, והותר להם כל שללם אפילו האיסורים דכתיב (שם ו יא) ובתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת, ואמרו רבותינו (חולין יז א) קדלי דחזירי אשתרי להו, אבל מדין לא היה משלהם ולא לקחו את ארצם, רק לנקום נקמתם הרגו אותם ולקחו שללם ולכך נהג האיסור בכליהם.

11. יהושע פרק כב פסוק טז - ז

(טז) כה אמרו כל עדת ה' מה המעל הזה אשר מעלתם באלהי ישראל לשוב היום מאחרי ה' בבנותכם לכם מזבח למרדכם היום בה'.... (כא) ויענו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה וידברו את ראשי אלפי ישראל: (כב) אל אלהים ה' אל אלהים ה' הוא ידע וישראל הוא ידע אם במרד ואם במעל בה' אל תושיענו היום הזה: (כג) לבנות לנו מזבח לשוב מאחרי ה' ואם להעלות עליו עולה ומנחה ואם לעשות עליו זבחי שלמים ה' הוא יבקש: (כד) ואם לא מדאגה מדבר עשינו את זאת לאמר מחר יאמרו בגיכם לבנינו לאמר מה לכם ולה' אלהי ישראל: (כה) וגבול נתן ה' בינינו וביניכם בני ראובן ובני גד את הירדן אין לכם חלק בה' והשביתו בגיכם את בנינו לבלתי ירא את ה': (כו) ונאמר נעשה נא לנו לבנות את המזבח לא לעולה ולא לזבח: (כז) כי עד הוא בינינו וביניכם ובין דורותינו אחרינו לעבד את עבדת ה' לפניו בעלותינו ובזבחינו ובשלמינו ולא יאמרו בגיכם מחר לבנינו אין לכם חלק בה': (כח) ונאמר והיה כי יאמרו אלינו ואל דתנינו מחר ואמרנו ראו את תבנית מזבח ה' אשר עשו אבותינו לא לעולה ולא לזבח כי עד הוא בינינו וביניכם: (כט) חלילה לנו ממנו למרד בה' ולשוב היום מאחרי ה' לבנות מזבח לעלה למנחה ולזבח מלבד מזבח ה' אלהינו אשר לפני משכןנו:

12. רש"י דברים פרק ג פסוק כג (פרשת ואתחנן)

בעת ההיא - לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר:

13. גור אריה דברים פרק ג פסוק כג (פרשת ואתחנן)

שמא הותר הנדר וכו'. וקשה, אחר שהיה סבור שהותר הנדר, אם כן לא היה צריך להתפלל, שהרי כבר הנדר הותר. ועוד קשה, למה הנדר הותר בלא תפילה, שלא התפלל, ויהיה הנדר מותר: ונראה, שמשה היה סובר שהקדוש ברוך הוא נשבע שלא יביא משה את ישראל אל הארץ אשר נשבע לאבותם (ר' במדבר כ, יב), ובכלל שבועה זאת היא כל הארץ, אף ארץ סיחון ועוג, שהרי נתן הקדוש ברוך הוא לאברהם, כמו שפירש רש"י אצל "ההוא יקרא ארץ רפאים" (פסוק יג). ומה שבא משה אל ארץ סיחון ועוג, אף על גב שגם היא בכלל הארץ אשר נתן הקדוש ברוך הוא לאברהם, היינו טעמא, שעדיין לא שאלו בני ראובן ובני גד הארץ לחלקם, ואם לא [היו] מבקשים את ארץ סיחון ועוג - לא היו יורשים בני ישראל הארץ, כמו שכתב הרמב"ן בפרשת חקת (במדבר כא, כא), וכן הארכנו בפרשת מטות (במדבר פל"ב אות יב), עיין שם, אלא היתה הארץ נשארת חריבה מאין יושב, והיו מניחין אותה כך, והולכין להם. לכך לא יקרא בזה "לא תביאו את הקהל אל הארץ אשר נשבעתי לאבותם" (ר' במדבר כ, יב), כיון שלא היה כבוש הראשון לנחול הארץ ולישב בה. וכאשר שאלו בני גד ובני ראובן את ארץ סיחון ועוג לחלקם (במדבר לב, א - ה), היה משה סובר אחר שהשבועה היא "לא תביאו את הקהל אל הארץ אשר נשבעתי", ואני הבאתים אל הארץ אשר נשבע לתת להם, שכיון שירשו את ארץ סיחון ועוג קורא אני בו "אשר נשבעתי לאבותם", והיה אומר שכיון שבטל מקצת הנדר - בטל כולו, כך היה דעת משה רבינו עליו השלום: